

Анотація

Шередько О. М. Внесок Герша Лаутерпахта у розвиток концепції прав людини у міжнародному публічному праві. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право». – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2023.

Дисертація є першим у українській науці міжнародного права комплексним дослідженням поглядів Г. Лаутерпахта щодо визнання прав людини у міжнародному праві.

Сьогодні, міжнародне право прав людини є об'єктом дослідження багатьох науковців доктрини міжнародного права. Проте, важливо висвітлити погляди Г. Лаутерпахта та простежити його фактичний внесок у розвиток цієї галузі у ХХ ст.

У дисертації комплексно досліджено авторську концепцію Г. Лаутерпахта щодо визнання прав людини у міжнародному праві, та встановлено що науковець брав за основу концепцію природного права. Проаналізовано пояснення Г. Лаутерпахта щодо негативного ставлення до природного права вчених різних часів, зокрема через його зловживання або ж спекуляції у політиці та інших сферах.

У дисертаційному дослідженні було структуровано, запропоновані Г. Лаутерпахтом права людини, відповідно до концепції трьох поколінь прав людини. Комплексно досліджено проєкт «Міжнародного білля прав людини» Г. Лаутерпахта та зроблено порівняння із положеннями Загальної декларації прав людини 1948 р., Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та інших регіональних міжнародних договорів у сфері визнання прав людини. Проаналізовано проєкт міжнародного механізму захисту прав людини, запропонований Г. Лаутерпахтом та здійснено порівняння цього механізму Г. Лаутерпахта із механізмами щодо захисту прав людини, які функціонують сьогодні. Висвітлено

положення щодо закріплення фундаментальних і невід'ємних прав людини у двох проєктах Міжнародного білля прав людини Г. Лаутерпахта 1945 р. та 1950 р.

Детально досліджено погляди Г. Лаутерпахта щодо міжнародної правосуб'єктності індивіда у контексті визнання прав людини. Проаналізовано позицію вченого доведення міжнародної правосуб'єктності індивіда через міжнародно-правове закріплення прав людини, можливість реалізації прав та обов'язків людини на міжнародному рівні та міжнародну індивідуальну кримінальну відповідальність. Розглянуто ідеї Г. Лаутерпахта щодо необхідності покарання за вчинення воєнних злочинів і проаналізовано його пропозиції щодо встановлення межі відповідальності у разі виконання злочинного наказу та його пропозиції щодо можливих варіантів створення міжнародних судових органів для суду воєнних злочинців.

Практичне значення одержаних результатів, викладених у дисертації, можуть бути використані у *науково-дослідній роботі*: основа для подальшого дослідження наукових поглядів Г. Лаутерпахта; у *науково-освітньому процесі*: під час викладання студентам вищих навчальних закладів таких дисциплін, як «Міжнародне публічне право» та спецкурсів «Права людини у міжнародному праві», «Міжнародно-правовий захист прав людини», «Міжнародне кримінальне право» та під час підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників і методичних вказівок та у *зовнішньополітичній галузі*: у роботі Міністерства закордонних справ у створенні Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України.

У вступі дисертаційного дослідження надано обґрунтування актуальності обраної теми, сформульовано мету та завдання дисертації, визначено об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, зазначено методи, використані у написанні дисертації, зазначено наукову новизну дослідження, описано ідеї, які були удосконалені та набули подальшого розвитку, зазначено практичне та теоретичне значення наукової праці, подано особистий внесок дисертанта та апробацію

результатів наукової праці, зазначено інформацію про кількість публікацій та структуру і обсяг дисертації, кількість використаних джерел.

Перший розділ «Вплив доктрини природного права на формування концепції прав людини у поглядах Г. Лаутерпахта» складається із трьох підрозділів, які містять аналіз наукового, життєвого шляху Г. Лаутерпахта, простежено витоки доктрини природного права та визначено її вплив на погляди науковця.

Обширно висвітлено біографію Г. Лаутерпахта, що містить дані про його наукові досягнення та його практичну діяльність як юриста-міжнародника. Виділено важливість природного права у концепції визнання та захисту прав людини у міжнародному праві Г. Лаутерпахта. Вчений досліджував ідеї природно-правової доктрини науковців, філософів та богословів різних часів, крім того він вбачав важливість використання природного права у благих цілях, а не спекулюванні ним. Також було з'ясовано, що у концепції Г. Лаутерпахта міжнародне право є способом захисту прав людини, ідея яких ґрунтується на природному праві.

У другому розділі «Ідеї Г. Лаутерпахта щодо договірного закріплення прав людини у міжнародному праві», який складається із трьох підрозділів, у яких викладено авторські погляди Г. Лаутерпахта щодо проєкту міжнародного документа про захист прав людини.

Розкрито особливості генези та становлення проєктів міжнародних документів, які були запропоновані на початку ХХ ст., що мали на меті визнати та закріпити права людини на міжнародному рівні, зокрема, А. Альвареса, А. Мандельштама, Г. Веллса, які були попередниками проєкту Г. Лаутерпахта, та виділено основну відмінність між проєктами А. Мандельштама, Г. Веллса і проєктом Г. Лаутерпахта – відсутність механізму захисту проголошених прав та свобод.

Проаналізовано положення щодо визнання прав людини, які були закріплені у проєкті статей Міжнародного білля прав людини Г. Лаутерпахта. Ці положення та права, які пропонував визнати науковець, було систематизовано відповідно до трьох поколінь прав людини та зроблено порівняльний аналіз із положеннями Загальної

декларації прав людини 1948 р., Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та інших міжнародних документів, які сьогодні є частиною міжнародного права прав людини. У проєкті Міжнародного білля прав людини Г. Лаутерпахт визнавав усі фундаментальні права людини, які у наш час є беззаперечною частиною міжнародного права.

Розкрито особливості авторської пропозиції Г. Лаутерпахта щодо засад створення міжнародного механізму забезпечення прав людини. Науковець у своєму проєкті Міжнародного білля прав людини подає пропозицію створення міжнародного механізму захисту прав людини у формі органу під назвою Вища комісія, яка повинна бути контрольним органом за дотриманням прав людини. До компетенції Комісії передбачено можливість подання скарг як держав, міжнародних організацій, так і індивідів. Така ідея була основоположною у поглядах Г. Лаутерпахта, що індивіди вправі самі подати звернення, позов або ж петицію про порушення своїх прав на міжнародному рівні.

Було проведено порівняльний аналіз із сучасними механізмами захисту прав людини, як на універсальному так і на регіональному рівнях. З'ясовано, що Європейський механізм захисту прав людини є найбільш подібним до того, який був запропонований Г. Лаутерпахтом. Крім того, у дослідженні встановлено, що Г. Лаутерпахт безпосередньо давав пропозиції зі створення Європейського механізму захисту прав людини.

У третьому розділі «Погляди Г. Лаутерпахта на правосуб'єктність індивіда» розкрито через три теоретичні елементи, а саме наділення індивідів правами та обов'язками безпосередньо через норми міжнародного права, їх реалізацію самими індивідами та через міжнародну кримінальну відповідальність, як головну ознаку. Через ці складові з'ясовано та висвітлено концепцію Г. Лаутерпахта щодо необхідності визнання індивіда як суб'єкта міжнародного права.

Обґрунтовано важливість наділення індивідів правами та свободами безпосередньо через міжнародні договори та документи. Ця складова безперечно є

продовженням його ідеї прийняття міжнародного документа, який мав на меті визнати та закріпити права людини.

Аргументовано необхідність наділення індивідів можливістю реалізації своїх прав та свобод, або можливістю захищати порушені права, через звернення до міжнародних установ. Така ідея була закріплена науковцем у його проєкті Міжнародного білля прав людини, який передбачав безпосереднє звернення індивідів у разі порушення їх прав.

Встановлено, що ключовою ознакою міжнародної правосуб'єктності індивіда є факт її притягнення до міжнародної індивідуальної кримінальної відповідальності за міжнародні злочини. Науковець детально описав необхідність призначення покарання за воєнні злочини, які він називає злочинами проти міжнародного права. У дисертації досліджено його пропозицію створення трьох моделей міжнародних судових органів для призначення покарання за вчинення воєнних злочинів, а саме: за допомогою міжнародного кримінального суду, шляхом використання діяльності національних судів держав-переможниць, що розглядатимуть справи про воєнні злочини, або ж через систему міжнародних квазі-судів, які є внутрішніми судами воюючої сторони, склад яких включає не лише громадян цієї держави.

Ключові слова: доктрина, природне право, права людини, міжнародне право прав людини, Г. Лаутерпахт, Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейський суд з прав людини, індивідуальна заява, суб'єкти міжнародного права, міжнародна індивідуальна кримінальна відповідальність, міжнародні злочини, злочини проти людяності, воєнні злочини.

Abstract

Sheredko O. M. Hersch Lauterpacht's contribution to the development of the concept of human rights in international public law. – Qualification scientific work, manuscript copyright.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the field of study 29 "International Relations," programme subject area 293 "International Law". – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2023.

The thesis is the first comprehensive study of H. Lauterpacht's views on the recognition of human rights in international law in the Ukrainian science of international law.

Today, international human rights law is the subject of research by many scholars of international law doctrine. However, it is important to highlight the views of H. Lauterpacht and to trace his actual contribution to the development of this field in the twentieth century.

The thesis comprehensively examines H. Lauterpacht's author's concept of the recognition of human rights in international law and establishes that the scholar was based on the concept of natural law. The author analyzes H. Lauterpacht's explanations of the negative attitude to natural law by scholars of different times, in particular, due to its abuse or speculation in politics and other spheres.

The thesis study structured the human rights proposed by H. Lauterpacht in accordance with the concept of three generations of human rights. The author comprehensively examines the draft of H. Lauterpacht's "International Bill of the Rights of Man" and compares it with the provisions of the Universal Declaration of Human Rights of 1948, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950, and other regional international treaties in the field of human rights recognition. The author analyzes the draft international mechanism for the protection of human rights proposed by H. Lauterpacht and compares this mechanism with the mechanisms for the protection of human rights that function today. The provisions on the consolidation of fundamental and inalienable human rights in two drafts of the International Bill of the Rights of Man by H. Lauterpacht of 1945 and 1950 are highlighted.

The views of H. Lauterpacht on the international legal personality of an individual in the context of the recognition of human rights are studied in detail. The author analyzes the scientist's position on proving the international legal personality of an individual through the international legal consolidation of human rights, the possibility of realizing human rights and obligations at the international level and international individual criminal responsibility. The author examines H. Lauterpacht's ideas on the need to punish for committing war crimes and analyzes his proposals for establishing the limits of liability in the case of execution of a criminal order and his proposals on possible options for the establishment of international judicial bodies for the trial of war criminals.

The practical significance of the findings presented in this dissertation can be used *in scientific research work*: as a basis for further study of H. Lauterpacht's scientific views; in the *scientific and educational process*: in teaching students of higher educational institutions such disciplines as "Public International Law" and special courses "Human Rights in International Law", "International Legal Protection of Human Rights", "International Criminal Law" and in the preparation of relevant sections of textbooks, manuals and guidelines and in the *field of foreign policy*: in the work of the Ministry of Foreign Affairs in establishing the Special Tribunal for the punishment of the crime of aggression against Ukraine.

The introduction of the thesis provides a justification for the relevance of the chosen topic, formulates the purpose and objectives of the thesis, defines the object and subject of the thesis, indicates the methods used in writing the thesis, indicates the scientific novelty of the research, describes the ideas that have been improved and further developed, indicates the practical and theoretical significance of the scientific work, presents the personal contribution of the author and the testing of the results of the scientific work, provides information on the number of publications and the structure and scope of the thesis, and the number of sources used.

The first chapter, "The Influence of the Natural Law Doctrine on the Formation of the Concept of Human Rights in the Views of H. Lauterpacht", consists of three subsections

which contain an analysis of H. Lauterpacht's scientific and life path, traces the origins of the natural law doctrine and determines its influence on the views of the scholar.

The author extensively covers the biography of H. Lauterpacht, which contains data on his scientific achievements and his practical activities as an international lawyer. The author emphasizes the importance of natural law in the concept of recognition and protection of human rights in international law by H. Lauterpacht. The scholar studied the ideas of the natural law doctrine of scientists, philosophers and theologians of different times, and he also saw the importance of using natural law for good purposes rather than speculating on it. It was also found out that in H. Lauterpacht's concept, international law is a way to protect human rights, the idea of which is based on natural law.

The second chapter, "H. Lauterpacht's Ideas on the Treaty Enshrining of Human Rights in International Law", consists of three subsections which set out the author's views on the draft international document on the protection of human rights.

The author reveals the peculiarities of the genesis and formation of draft international documents proposed in the early twentieth century, which were aimed at recognizing and enshrining human rights at the international level, in particular, by A. Alvarez, A. Mandelstam, H. Wells, who were the predecessors of H. Lauterpacht's project, and highlights the main difference between the projects of A. Mandelstam, H. Wells and H. Lauterpacht's project – the lack of a mechanism for protecting the proclaimed rights and freedoms.

The provisions on the recognition of human rights that were enshrined in the draft articles of an International Bill of the Rights of Man by H. Lauterpacht are analyzed. These provisions and rights proposed by the scholar were systematized in accordance with three generations of human rights and a comparative analysis was made with the provisions of the Universal Declaration of Human Rights of 1948, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950 and other international documents that are now part of international human rights law. In the draft International Bill of the Rights of Man,

H. Lauterpacht recognized all the fundamental human rights that are now an indisputable part of international law.

The author reveals the peculiarities of H. Lauterpacht's proposal on the principles of establishing an international mechanism for the protection of human rights. In his draft International Bill of the Rights of Man, the scholar proposes the creation of an international human rights protection mechanism in the form of a body called the High Commission, which should be a supervisory body for the observance of human rights. The Commission's competence includes the possibility of filing complaints by states, international organizations, and individuals. This idea was fundamental to H. Lauterpacht's views that individuals have the right to file an appeal, lawsuit or petition about violations of their rights at the international level.

A comparative analysis with modern human rights protection mechanisms, both at the universal and regional levels, was carried out. It is found that the European mechanism for the protection of human rights is most similar to the one proposed by H. Lauterpacht. In addition, the study establishes that H. Lauterpacht directly made proposals for the establishment of the European Human Rights Mechanism.

In the third section, "H. Lauterpacht's views on the legal personality of an individual" are revealed through three theoretical elements, namely, the endowment of individuals with rights and obligations directly through the norms of international law, their implementation by individuals themselves and through international criminal responsibility as the main feature. Through these components, the author clarifies and highlights the concept by H. Lauterpacht regarding the need to recognize an individual as a subject of international law.

The importance of granting individuals of rights and freedoms directly through international treaties and documents was substantiated. This component is undoubtedly a continuation of his idea of adopting an international document aimed at recognizing and enshrining human rights.

It was argued that individuals should be granted a possibility of realization of their rights and freedoms or a possibility of protecting their violated rights through the applying

to international institutions. This idea was enshrined by the scientist in his draft International Bill of the Rights of Man, which provided for direct appeal by individuals in case of violation of their rights.

It was established that a key feature of an individual's legal personality is a fact that he or she has been held to international individual criminal responsibility for international crimes. The author describes in detail the need to punish for committing war crimes, which he calls crimes against international law. This thesis examines his proposal to create three models of international judicial bodies for the punishment of war crimes, namely: through the international criminal court, by using the activities of national courts of the victorious states to try war crimes cases, or through a system of international quasi-courts, which are national courts of the belligerent party, whose composition includes not only citizens of that state.

Keywords: doctrine, natural law, human rights, international human rights law, H. Lauterpacht, Universal Declaration of Human Rights, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights, individual application, subjects of international law, international individual criminal responsibility, international crimes, crimes against humanity, war crimes.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1) статті у фахових виданнях України:

1. Шеретько О. Генеза закріплення прав людини у міжнародному праві. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2019. Вип. 46. С. 252–261.

2. Шеретько О. М. Юснатуралізм – основа концепції міжнародного захисту прав людини у працях Г. Лаутерпахта. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія право*. 2021. Вип. 64. С. 392–396.

3. Шеретько О. Вплив Г. Лаутерпахта на закріплення фундаментальних прав людини. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. 2021. № 51. С. 25–28.

4. Шеретько О. Деліктоздатність як ключовий елемент міжнародної правосуб'єктності індивіда (на основі поглядів Г. Лаутерпахта). *Український часопис міжнародного права*. 2023. № 2. С. 44–48.

2) статті у міжнародних періодичних виданнях:

1. Sheredko O. Formation of a modern concept of legal capacity of the individual as a subject of international law. Формування сучасної концепції міжнародної правосуб'єктності індивіда. *Visegard Journal on Human Rights*. № 1. 2022. P. 135–139.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Шеретько О. Місце індивіда в міжнародній системі безпеки. *Трансформація міжнародної безпеки: сучасні виклики та загрози*. Матеріали міжнародної наукової конференції. Львів, 22–23 березня 2018 р. Факультет міжнародних відносин ЛНУ імені Івана Франка, Львів, 2018. С. 185–187.

2. Шеретько О. Становлення концепції міжнародно-правового захисту прав людини (перша половина ХХ ст.). *Криза сучасної системи безпеки: у пошуках нового міжнародного порядку*. Матеріали міжнародної наукової конференції. Львів, 4–5 квітня 2019 р. Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. С. 167–169.

3. Шеретько О.М. Закріплення прав людини на міжнародному рівні як засада правосуб'єктності індивіда у поглядах Г. Лаутерпахта. *Правове життя сучасної України: у 3 т.* Матеріали Міжнар. науково-практичної конференції. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р). Видавничий дім «Гельветика», Одеса, 2020. Т.3. С.80–82.

4. Шеретько О. Природне право як основа міжнародного захисту прав людини. *Права людини як індикатор розвитку сучасної держави*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (13 грудня 2021 року). Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Видавництво Людмила, Київ, 2021. С.102-104.

5. Шеретько О. Захист прав людини, як основа європейських цінностей. *Правові, управлінські, та економічні засади розбудови європейських цінностей в Україні*. Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 22 травня 2022 р.). Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Хмельницький, 2022. С. 122–123.